

Вашите социалноосигурителни права

в Дания

Социална Европа

Европейска комисия

Информацията, предоставена в настоящия наръчник, е подготвена и актуализирана в тясно сътрудничество с националните кореспонденти на Системата за взаимно информиране за социалната закрила (MISSOC). Повече информация за мрежата MISSOC е достъпна на адрес: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=bg&catId=815>

Настоящият наръчник предоставя общо описание на режима за социално осигуряване в съответните държави. Допълнителна информация можете да получите от други публикации на Системата за взаимно информиране за социалната закрила (MISSOC), които са достъпни на горепосочената интернет страница. Също можете да се свържете с компетентните органи и институции, посочени в приложение I към настоящия наръчник.

Европейската комисия и всички лица, действащи от името на Комисията, не носят отговорност за ползването на информацията, която се съдържа в настоящата публикация.

СЪДЪРЖАНИЕ

Глава I: Въведение, организация и финансиране	6
Въведение	6
Организация на социалната закрила	6
Финансиране	7
Вашето право на обезщетения за социална сигурност при преместване в рамките на Европа	7
Глава II: Здравни грижи	9
Кога имате право на здравни грижи?	9
Какво е покритието?	9
Как се осъществява достъпът до здравни грижи?	10
Вашето право на обезщетения за здравни грижи при преместване в рамките на Европа	10
Глава III: Парични обезщетения за болест	12
Кога имате право на парични обезщетения за болест?	12
Какво е покритието?	13
Как се осъществява достъпът до парични обезщетения за болест?	13
Вашето право на парични обезщетения за болест при преместване в рамките на Европа	14
Глава IV: Обезщетения за майчинство и бащинство	15
Кога имате право на обезщетения за майчинство или бащинство?	15
Какво е покритието?	15
Как се осъществява достъпът до обезщетения за майчинство и бащинство?	16
Вашето право на обезщетения за майчинство и бащинство при преместване в рамките на Европа	16
Глава V: Обезщетения за инвалидност	17
Кога имате право на обезщетения за инвалидност?	17
Какво е покритието?	17
Как се осъществява достъпът до обезщетения за инвалидност?	17
Вашето право на обезщетения за инвалидност при преместване в рамките на Европа	18
Глава VI: Пенсии и обезщетения за старост	19
Кога имате право на обезщетения за старост?	19
Какво е покритието?	20

Как се осъществява достъпът до обезщетения за старост?	20
Вашето право на обезщетения за старост при преместване в рамките на Европа	21
Глава VII: Обезщетения за преживели лица	22
Кога имате право на обезщетения за преживяло лице?	22
Какво е покритието?	22
Как се осъществява достъпът до обезщетения за сираци?	23
Вашето право на обезщетения за преживели лица при преместване в рамките на Европа	23
Глава VIII: Обезщетения при трудови злополуки и професионални болести	24
Кога имате право на обезщетения за трудови злополуки и професионални болести?	24
Какво е покритието?	24
Как се осъществява достъпът до обезщетенията за трудови злополуки и професионални болести?	25
Вашето право на обезщетения за трудови злополуки и професионални болести при преместване в рамките на Европа	26
Глава IX: Семейни обезщетения	27
Кога имате право на семейни обезщетения?	27
Какво е покритието?	27
Как се осъществява достъпът до семейни обезщетения?	28
Вашето право на семейни обезщетения при преместване в рамките на Европа	28
Глава X: Безработица	30
Кога имате право на обезщетения за безработица?	30
Какво е покритието?	31
Как се осъществява достъпът до обезщетения за безработица?	31
Вашето право на обезщетения за безработица при преместване в рамките на Европа	32
Глава XI: Минимални средства	33
Кога имате право на обезщетения във връзка с минимални средства?	33
Какво е покритието?	33
Как се осъществява достъпът до обезщетения за минимални средства?	34
Вашето право на обезщетения за минимални средства при преместване в рамките на Европа	34

Глава XII: Дългосрочни грижи	35
Кога имате право на дългосрочни грижи?	35
Какво е покритието?	35
Как се осъществява достъпът до дългосрочни грижи?	35
Приложение I: Полезни адреси и уебсайтове	37
Приложение II: Специални обезщетения, независещи от вноски.....	39

Глава I: Въведение, организация и финансиране

Въведение

Обезщетенията за социална сигурност в Дания включват следното:

- обезщетения за болест, болнично лечение, майчинство, дневни помощи за болест и майчинство и помощ за реадaptация;
- обезщетения за трудови злополуки и професионални болести;
- помощ за разходи за погребение;
- пенсии за инвалидност;
- пенсии за старост и допълнителни пенсии;
- обезщетения за безработица;
- семейни обезщетения.

Тъй като повечето клонове на датската социална сигурност са задължителни, няма условия за включване в различните схеми. Изключение прави осигуряването за безработица.

Организация на социалната закрила

Пенсионни схеми

Всички датски граждани, които пребивават в Дания, имат право на предварителна пенсия в случай на инвалидност (пенсии за инвалидност) до 65-годишна възраст. С навършване на 65 години те получават право на пенсия за старост. Тази пенсионна система (социалните пенсии) се ръководи от местните органи. Министерството на труда (*Beskæftigelsesministeriet*) надзирава прилагането на законодателството. Въпреки това, то няма правото да се намесва по индивидуални случаи.

Системата на допълнителните пенсии (*Arbejdsmarkedets Tillægspension, ATP*) предоставя на служителите, които работят поне 9 часа седмично, добавка в допълнение към социалната пенсия.

Частичната пенсия при осигуряване за безработица и схемите за ранно пенсиониране са преходни системи между активния трудов живот и пенсионирането. Те се ръководят от Министерството на труда.

Здравно осигуряване

Здравното осигуряване, което покрива цялото население, се ръководи и финансира от регионалните и местните органи. Министерството на вътрешните работи и здравеопазването (*Indenrigs- og Sundhedsministeriet*) е отговорно за осигуряването. Всички жители на Дания имат здравна осигуровка. Паричните обезщетения в случай на болест се изплащат от местните органи (в рамките на Министерството на труда, *Beskæftigelsesministeriet*).

Семейни обезщетения

Общите семейни обезщетения и различните други семейни помощи се администрират от местните органи (в рамките на Министерството на данъците и акцизите, *Skatteministeriet*, и Министерството по социалните въпроси, *Socialministeriet*). Парични обезщетения в случай на майчинство се изплащат от местните органи (в рамките на Министерството на труда, *Beskæftigelsesministeriet*).

Осигуряване за безработица

Осигуряването за безработица е доброволно. Осигурителните фондове за безработица са разпределени според различните клонове; два осигурителни фонда са запазени за самостоятелно заетите лица. Осигурените лица плащат вноски в осигурителните фондове. Тези вноски, както и вноските, които служителите и самостоятелно заетите лица внасят във Фонда за пазара на труда, покриват част от държавния дял за разходите, свързани с осигуряването за безработица, включително ранно пенсиониране. Министерството на труда, *Beskæftigelsesministeriet*, отговаря за осигуряването за безработица.

Финансиране

Датските системи за социална сигурност обикновено се финансират от данъци (данъци, плащани на държавата, окръзите и местните власти).

Въпреки това, през 1994 г. беше въведена обща вноска за социална сигурност, т.нар. „вноска за пазара на труда“ (*arbejdsmarkedsbidraget*), за финансиране на държавния бюджет за обезщетения за болест, майчинство и безработица, както и за пенсии за инвалидност и помощ за реадaptация.

Лицата на трудов договор и самостоятелно заетите лица плащат вноски в трите първоначални фонда за пазара на труда, които през 1999 г. бяха обединени за образуване на единен Фонд за пазара на труда (*Arbejdsmarkedsfonden*).

Тези вноски възлизат на 8 процента от брутното възнаграждение на служителите, или 8 процента от дохода на самостоятелно заетите лица.

Работодателите са отговорни за събиране на вноските на своите служители и прехвърлянето им (заедно с данъка, удържан при източника) към данъчните органи.

Вноските, плащани във Фонда за пазара на труда, не са вноски за социална сигурност сами по себе си, а просто нов вид финансиране за обезщетения, които преди са се финансирали от данъци.

Вашето право на обезщетения за социална сигурност при преместване в рамките на Европа

Системите за социална сигурност в европейските държави са различни, поради което са създадени разпоредби на ЕС за тяхното координиране. Общи правила, гарантиращи достъп до социални обезщетения, са важни за избягване на поставянето на европейски работници и други осигурени лица в неблагоприятно положение при упражняване на тяхното право на свободно движение. Тези правила са основани на четири принципа.

- Когато се движите в рамките на Европа, вие винаги сте осигурени по законодателството на една единствена държава-членка: по правило, ако сте в активна заетост, това ще е държавата, където работите, а ако не сте в активна заетост – държавата, където пребивавате.
- Принципът на равното третиране гарантира, че вие имате същите права и задължения като гражданите на държавата, в която сте осигурени.
- При необходимост периоди на осигуряване в други държави на ЕС могат да се вземат предвид при отпускане на обезщетение.
- Парични обезщетения могат да се „пренасят“ ако живеете в държава, различна от държавата на осигуряване.

Можете да разчитате на разпоредбите на ЕС за координация на социалната сигурност в 27-те държави-членки на ЕС, Норвегия, Исландия, Лихтенщайн (ЕИП) и Швейцария (общо 31 държави).

В края на всяка глава е предоставена обща информация за разпоредбите на ЕС. Допълнителна информация относно координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване в ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария може да бъде намерена на адрес: <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Глава II: Здравни грижи

Кога имате право на здравни грижи?

Всички лица, които пребивават в Дания, имат право на обезщетения за болнично лечение, майчинство и здравно осигуряване.

Когато се преместите в Дания, вие трябва да се регистрирате в местния орган по местоживеене. В същото време ще бъдете регистрирани в схемата за здравно осигуряване. Ще имате достъп до медицински грижи и ще получите социалноосигурителна карта.

Какво е покритието?

Обезщетения за здравно осигуряване

Имате право на следното:

- лечение от вашия общопрактикуващ лекар;
- лечение от специалист, след клинична пътека от вашия общопрактикуващ лекар;
- някои видове зъболекарско лечение;
- физиотерапия, след клинична пътека от лекар;
- лечение от специалист по хиропрактика;
- терапия на болести на краката, за някои групи пациенти, след клинична пътека от лекар;
- физиотерапия, за някои групи пациенти, след клинична пътека от лекар;
- лекарства;
- хранителни препарати с рецепта.

Консултацията с общопрактикуващ лекар или специалист е безплатна за хората, осигурени в група едно.

Схемата за здравно осигуряване плаща между 35 и 65 процента от разходите за други видове лечение, според скалата, договорена между схемата и лекарските организации.

Приносът на схемата за осигуряване към разходите за лекарства зависи от вашите общи годишни разходи за отговарящи на условията лекарства. Ако те са по-малко от 850 DKK (114 €), тогава няма възстановяване. След това степента на възстановяване нараства на стъпки: тя е 50 процента за разходи между 850 DKK (114 €) и 1385 DKK (186 €), 75 процента за разходи между 1385 DKK (186 €) и 2990 DKK (401 €) и 85 процента за суми над 2990 DKK (401 €).

Деца на възраст под 18 години получават покритие на поне 50 процента от разходите за отговарящи на условията лекарства.

Болнични грижи

Ако се нуждаете от болнично лечение, можете да изберете всяка обществена болница в Дания, която предлага необходимото лечение. Лечението е безплатно. В

повечето случаи е необходима клинична пътека от лекар, с изключение на случаите на злополука или остро заболяване.

Имате право на безплатни прегледи от лекар и акушерка по време на бременност и раждане. Раждането в болница или друга обществена институция и помощта на акушерка при раждане в домашни условия също са безплатни.

Как се осъществява достъпът до здравни грижи?

Съществуват две категории здравно покритие, като вие сами можете да решите дали искате да бъдете в група едно или в група две. Можете да сменяте групата веднъж годишно.

Ако изберете осигуряване в група едно, трябва да сте регистрирани при конкретен общопрактикуващ лекар, който има договор със схемата за здравно осигуряване. Обикновено ще имате нужда от клинична пътека от вашия общопрактикуващ лекар (GP), за да се консултирате със специалист.

Хората, осигурявани в група две, са напълно свободни да избират всеки общопрактикуващ лекар или специалист. Те получават покритие от схемата за здравно осигуряване, съответстващо на равностойно лечение за пациент от група едно. Лекарите установяват свои собствени такси.

Деца на възраст под 16 години посещават същия лекар и са част от същата осигурителна група като своите родители или настойници.

Жалби

Ако не сте съгласни с дадено решение, можете да подадете жалба в рамките на четири седмици от датата, на която сте получили решението.

Жалби срещу решението на местен орган относно здравно осигуряване могат да се подават в Социалния трибунал (*det Sociale Nævn*) във вашия окръг по пребиваване.

Жалби срещу решение на окръжния орган относно здравно осигуряване, болнично лечение или майчинство могат да се подават в Апелативния съвет по социално осигуряване (*Ankestyrelsen*).

Вашето право на обезщетения за здравни грижи при преместване в рамките на Европа

Ако се отседнали или пребивавате в друга държава от Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, вие и вашето семейство можете да се възползвате от услугите на общественото здравеопазване, предоставяни там. Това не означава непременно, че лечението ще бъде безплатно; това зависи от националните правила.

Ако планирате временен престой (екскурзия, бизнес пътуване и т.н.) в друга държава от ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, кандидатствайте за Европейска здравноосигурителна карта (ЕЗОК) преди заминаване. Допълнителна информация за ЕЗОК и начина на кандидатстване за такава карта е налична на адрес: <http://ehic.europa.eu>.

Ако планирате постоянно преместване в друга държава от ЕС, можете да намерите допълнителна информация за вашите права във връзка със здравеопазването на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Глава III: Парични обезщетения за болест

Кога имате право на парични обезщетения за болест?

Дневните обезщетения за болест са предназначени за компенсиране на загубата на доходи, произтичаща от отсъствие от работа поради влошено здраве.

Това означава, че лицата, които получават доходи от работа, заместители на дохода като обезщетения за безработица, или други доходи, получавани предимно от работа, имат право на парични обезщетения. По правило, правото зависи от това дали тези доходи са облагаеми в Дания.

Необходими условия

За да заявите дневно обезщетение за болест, вие трябва да сте неработоспособни поради заболяване. Също така трябва да сте заети.

Работниците на заплата, които не получават пълна заплата, докато са в болнични, имат правото да заявят дневно обезщетение за болест, изплащано от техния работодател от първия ден на заболяването, при условие, че те са били назначени от своя работодател за осемте седмици, предхождащи тяхното отсъствие, и са работили за този работодател в продължение на поне 74 часа от този период. В качеството си на служител на заплата, вие имате правото да заявите това обезщетение от работодателя за първите две седмици от периода на болестта.

Ако вашата неработоспособност продължи за повече от две седмици или ако нямате право на обезщетение за болест от вашия работодател в случай, че станете неработоспособни, вие можете да заявите обезщетение за болест, изплащано от местния орган, при условие, че сте били на пазара на труда за последните 13 седмици преди да се разбоleetе и че сте били заети за поне 120 часа през този период.

Вие също имате право на дневно обезщетение за болест, ако сте свързани с осигурителен фонд за безработица и ако сте завършили курс на професионално обучение с продължителност поне 18 месеца, или ако сте студент на платено обучение на работното място.

Работниците, които не са на заплата, имат право на обезщетение за болест изплащано от местния орган след две седмици заболяване при условие, че те са били предимно самостоятелно заети за поне шест месеца през последната година, включително един месец непосредствено преди тяхното отсъствие от работа. Трябва да се подаде писмено заявление за обезщетения не по-късно от една седмица след първите две седмици на болестта.

Също така има схема за осигуряване за самостоятелно заети лица, доброволна схема, която позволява на самостоятелно заетите лица да получават дневни обезщетения за болест за първите две седмици от периода на болестта.

Родителите с дете на възраст под 14 години, засегнато от тежко заболяване, имат право на обезщетение както в случай, че те самите се разболеят.

Какво е покритието?

Размер на обезщетението

Обезщетението се изчислява въз основа на почасовите доходи, които се полагат на лицето при липса на заболяване. Ако сте самостоятелно заето лице, обезщетението се изчислява въз основа на доходите от самостоятелната заетост.

Обезщетението възлиза на максимум 3760 DKK (506 €) на седмица (за 2011 г.). Максималната почасова ставка за обезщетение е равна на гореспоменатия максимум, разделен на стандартния брой работни часове на седмица, както е установено в колективните трудови договори (37 часа), т.е. 102 DKK (14 €). Обезщетението се изплаща всяка седмица.

Работниците на заплата, които са частично неработоспособни поради заболяване, могат да получат намалено дневно обезщетение за болест. Обезщетението им се изплаща за часовете от седмицата, през които не работят поради своето заболяване.

Продължителност на обезщетенията и последващи обезщетения

Изплащането на обезщетенията се прекратява, ако те са били изплащани (или ако на болния служител е изплатена заплата) за повече от 52 седмици през последните 18 месеца. Дните, в които е изплащано обезщетение (или заплата) през първите две седмици от отпуска по болест, и периодите, през които е изплащано обезщетение (или заплата) във връзка с бременност, раждане или осиновяване, не се вземат предвид. Има различни начини за удължаване на този период от 52 седмици.

Местният орган трябва да наблюдава служителите в болнични, за да гарантира, че те запазват своята връзка с пазара на труда. Той трябва да разглежда отделните случаи в рамките на осем седмици от началото на отсъствието, след което поне веднъж на всеки осем седмици. Първото разглеждане включва вземане на решение от местния орган относно начина на разработване на план за последващи действия. Планът трябва да бъде изготвен непосредствено след второто последващо разглеждане, т.е. не по-късно от два пъти по осем седмици отпуска по болест.

Получателите на социални пенсии или тези, които биха могли да заявят такава пенсия поради влошено здраве, имат право на обезщетение за болест единствено за ограничен период (13 седмици в рамките на 12-месечен период). Същото важи за лицата на възраст 65 или повече години.

Как се осъществява достъпът до парични обезщетения за болест?

Трябва възможно най-бързо да уведомите своя работодател, че сте се разболели. Ако направите това твърде късно, ще загубите правото си на обезщетения за периода до самото уведомяване. Вашият работодател може да изиска да предоставите, в рамките на разумни срокове, доказателство, че вашето отсъствие е поради заболяване, с писмено удостоверение или подобен документ. Вашият работодател може също да изиска медицинско удостоверение, ако сметне за необходимо. Ако не успеете да предоставите поисканото доказателство, по правило губите правото си на дневни обезщетения.

За да заявите дневно обезщетение за болест от вашия местен орган, вие трябва да го уведомите за вашето заболяване не по-късно от една седмица след първия ден на отсъствие от работа и да подадете писмено заявление. Ако вашият работодател ви плаща обезщетение, местният орган трябва да бъде уведомен не по-късно от една

седмица след като вашият работодател е спрял плащанията. Местният орган може също да изиска медицинско удостоверение, ако сметне за необходимо. Ако не успеете да предоставите поисканото доказателство, по правило губите правото си на дневни обезщетения.

Ако даден работодател не изплати обезщетение за болест и местният орган сметне това за неоснователно, последният ще извърши авансово плащане на обезщетението за болест.

Вашето право на парични обезщетения за болест при преместване в рамките на Европа

Като общо правило, паричните обезщетения за болест (т.е. обезщетенията, предназначени по принцип да заменят доходи, които са преустановени поради болест) винаги се изплащат според законодателството на държавата, в която сте осигурени, независимо от това къде пребивавате или сте отседнали.*

При преместване в друга държава от Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, когато трябва да бъдат изпълнени определени условия за получаване на право на обезщетения за болест, компетентната институция (т.е. институцията в държавата, в която сте осигурени) трябва да вземе предвид осигурителните периоди, периодите на пребиваване или на стаж, които сте завършили съгласно законодателството на някоя от гореспоменатите държави. По този начин се гарантира, че лицата няма да загубят своето осигурително покритие за болест, когато сменят работодателя и се преместват в друга държава.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава IV: Обезщетения за майчинство и бащинство

Кога имате право на обезщетения за майчинство или бащинство?

Обезщетения в натура (здравни грижи) са достъпни за всички жители от женски пол, които са пребивавали в Дания в продължение на поне шест седмици.

Парични обезщетения са налични за наети и самостоятелно заети лица, включително помагачи съпруги/съпрузи. Жена, която е била в заетост през 13-те седмици преди получаването на право на отпуск по майчинство и е работила поне 120 часа през този период, или изпълнява условията да бъде счтена за самостоятелно заето лице, има право на дневно обезщетение за майчинство и раждане или осиновяване.

Какво е покритието?

Обезщетения в натура

Жените, които пребивават в Дания, имат право на безплатни грижи при майчинство. Предлаганите услуги включват пренатална диагностика, безплатен транспорт за прегледи и раждане, и настаняване в болница или присъствие на акушерка в случай на раждане в домашни условия.

Парични обезщетения

За майчинство, осиновяване или бащинство се изплаща дневно обезщетение.

Обезщетението за майчинство може да се изплаща на майката от четири седмици преди очакваната дата на раждане и продължава 46 седмици след раждането, от които последните 32 седмици могат да се споделят между родителите. Ако единият родител се върне на работа на непълен работен ден, отпускът може да се удължи пропорционално. Родителите могат да изберат разширен отпуск от 40 или 46 седмици (след 14-те седмици), но обезщетението е замразено до размера, изплатен за 32 седмици. Независимо от това, бащите имат правото да изискат дневно обезщетение за две седмици по време на 14-седмичния период след раждането.

По подобен начин, родителите-осиновители имат право на дневно обезщетение за 46 седмици от датата, в която детето постъпи в домакинството.

Работещите родители могат да отложат вземането на част от своя отпуск. Отложеният отпуск трябва да бъде взет преди детето да навърши девет години.

Размер

За служители, паричното обезщетение за майчинство (*dagpenge ved fødsel*) се изчислява въз основа на почасовата ставка на служителя с максимум 3760 DKK (€ 504) на седмица или 102 DKK (14 €) на час (37 часа на седмица) и въз основа на броя работни часове. За самостоятелно заетите лица, паричното обезщетение за майчинство се изчислява въз основа на доходите от професионалната дейност на самостоятелно заетото лице, със същия максимум като споменатия по-горе.

Добавки за отпуск

Жените, които нямат право на възнаграждение в пълен размер по време на отпуск по майчинство и които не са осигурени за безработица, могат да придобият право на добавки за отпуск. Добавката се изплаща през следващата година на отпуск от

1 май до 30 април. Добавката за отпуск съответства на нивото на обезщетението за майчинство и правото на придобиване е предмет на 12 месеца заетост преди раждането.

Как се осъществява достъпът до обезщетения за майчинство и бащинство?

Заявленията за парични обезщетения за раждане или осиновяване трябва да се подават в местния орган в рамките на осем седмици от датата на раждане или на постъпване на осиновеното дете в семейството. Работодателите изплащат обезщетения за отсъствие поради пренатална диагностика.

Вашето право на обезщетения за майчинство и бащинство при преместване в рамките на Европа

Разпоредбите за координация обхващат обезщетения за майчинство и съответните им обезщетения за гледане на малко дете от бащата. Когато трябва да бъдат изпълнени определени условия за получаване на право на обезщетения, компетентната институция (т.е. институцията в държавата, в която сте осигурени) трябва да вземе предвид осигурителните периоди, периодите на пребиваване или на заетост, които сте завършили съгласно законодателството на друга държава от Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария.

Като общо правило, паричните обезщетения (т.е. обезщетенията, предназначени да заменят преустановени доходи) винаги се изплащат според законодателството на държавата, в която сте осигурени, независимо от това къде пребивавате или сте отседнали*. Обезщетенията в натура (т.е. медицински грижи, лекарства и болнично лечение) се предоставят съгласно законодателството на вашата държава по пребиваване, все едно сте осигурени там.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава V: Обезщетения за инвалидност

Кога имате право на обезщетения за инвалидност?

Лицата, чиято работоспособност е трайно намалена до такава степен, че те не могат да се издържат с доходоносна работа, независимо от техните възможности за помощи съгласно социалното законодателство (напр. държавно-субсидирана заетост), имат право на пенсия за инвалидност (*førtidspension*).

Следните лица имат право на такава пенсия:

- датски граждани;
- лица, обхванати от Регламент (ЕО) № 883/2004 от 29 април 2004 г. относно координацията на системите за социална сигурност;
- други чуждестранни граждани с над 10 години пребиваване в Дания.

За да получите право на пенсия, вие трябва да сте живели в Дания в продължение на поне три години между вашия 15-и рожден ден и деня, в който кандидатствате за пенсия.

Какво е покритието?

Размерът на пенсията е различен за несемейни лица и за други бенефициери. Той се различава в зависимост от доходите на съответните лица и от доходите на техните съпруги (съпрузи) или съжителстващи лица, ако има такива. Обезщетенията не зависят от предишни доходи.

Пенсия в пълен размер се изплаща, ако сте пребивавали в Дания за поне четири-пети от времето между вашия 15-и рожден ден и датата, на която получавате право на пенсия. При по-кратки периоди на пребиваване, пенсията се определя въз основа на съотношението между периода на пребиваване и четири-пети от периода между вашия 15-и рожден ден и датата, на която се предоставя пенсията.

Изплащането на пенсията за инвалидност се прекратява, когато бенефициерът достигне възраст 65 (67) години, и автоматично се превръща обратно в стандартна пенсия за старост (вж. Глава VI). Изплащаният процент от пенсията за старост в пълен размер е равен на процента от предоставяната пенсия за инвалидност в пълен размер.

Пенсиите се изплащат в края на всеки месец. Пенсиите за инвалидност се изплащат най-рано от първия ден на месеца след решението за предоставяне на пенсия, но не по-късно от първия ден на месеца след като са изминали три пълни месеца от началото на обработването на заявлението.

Изплаща се допълнително парично обезщетение за компенсиране на допълнителни разходи поради увреждания (*merudgiftsydelse*). Тези разходи включват помощта на трето лице, отопление, медицински разходи, специално оборудване и т.н. Размерът е фиксиран за всеки отделен случай, вземайки предвид очакваните разходи.

Как се осъществява достъпът до обезщетения за инвалидност?

Трябва да подадете вашето заявление в местния орган по местоживееене. Той може да изиска от вас да представите медицинско удостоверение, изготвено от лекар на

специален формуляр. Таксата за това удостоверение ще се заплати от местния орган.

Местният орган трябва, когато получи заявление за пенсия за инвалидност, да отчете всичките варианти за предоставяне на помощ, които са предвидени в социалното законодателство.

Той ще реши как да се занимае със случая в съответствие с правилата за пенсии за инвалидност, след като бъде доказано, че въз основа на конкретните обстоятелства е достатъчно ясно, че вашият работен капацитет не може да бъде подобрен чрез активизиране, реадaptация, терапевтични или други мерки.

Жалби

Ако не сте съгласни с решението на местния орган относно вашето право на пенсия, можете да обжалвате пред регионалния Съвет по жалбите, свързани със заетостта (*Beskæffigelsesankenævnet*).

Крайният срок за обжалване е четири седмици.

Вашето право на обезщетения за инвалидност при преместване в рамките на Европа

Компетентната институция на държавата, в която заявявате пенсия за инвалидност, ще вземе предвид осигурителните периоди или периодите на пребиваване, завършени съгласно законодателството на всяка друга държава от ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, ако това е необходимо за придобиване на право на обезщетения за инвалидност.

Обезщетения за инвалидност ще се изплащат независимо от това къде пребивавате или къде сте отседнали в Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария.* Необходимите административни проверки и медицински прегледи обикновено ще се извършват от компетентната институция в държавата, в която пребивавате. При някои обстоятелства за такива прегледи е възможно да бъдете задължени да се върнете в държавата, която изплаща вашата пенсия, ако вашето здравословно състояние позволява това.

Всяка държава прилага своите национални критерии при определяне на степента на инвалидност. Поради това е възможно някои държави да считат дадено лице за такова със степен на инвалидност 70%, докато други въобще да не считат същото лице за инвалид съгласно своето законодателство. Това произтича от факта, че националните системи за социална сигурност не са хармонизирани, а единствено координирани от разпоредбите на ЕС.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава VI: Пенсии и обезщетения за старост

Кога имате право на обезщетения за старост?

По принцип, всички жители на Дания имат право на стандартна пенсия за старост (социална пенсия) (*folkepension*), когато достигнат 65-годишна възраст. Лицата, чийто 60-и рожден ден е бил преди 1 юли 1999 г., получават право на пенсия на 67-годишна възраст.

Освен това, съществува задължителна схема за допълнителна пенсия (АТР) за работници на заплата.

Социална пенсия

Следните лица имат право на такава пенсия:

- датски граждани;
- лица, обхванати от Регламент (ЕО) № 883/2004 от 29 април 2004 г. относно координацията на системите за социална сигурност;
- други чуждестранни граждани с над 10 години пребиваване в Дания.

За да получите право на пенсия, вие трябва да се живели в Дания в продължение на поне три години между вашия 15-и и 65-и (67-ми) рожден ден. Право на стандартна пенсия за старост в пълен размер се получава след 40 години пребиваване в Дания между 15 и 65-годишна (67-годишна) възраст. Лицата с по-кратък период на пребиваване имат правото на пенсия, възлизаща на 1/40-а от пълния размер на пенсията за всяка година, през която за живели в Дания от 15 до 65-годишна (67-годишна) възраст.

Допълнителна пенсия

Всички лица на възраст над 16 години, които работят в Дания, са покрити от схемата АТР, при условие, че работят поне девет часа на седмица. Наетите лица, които станат самостоятелно заети, могат да продължат да бъдат покрити от схемата АТР при определени обстоятелства. В този случай те трябва сами да плащат вноските в пълен размер. Иначе, вноските за схемата АТР се плащат съвместно от работодателя и служителя. Работодателят плаща две-трети, а служителят една-трета от вноската. Работодателят е отговорен за плащането на дела на служителя.

Лицата, покрити от схемата АТР, които не работят на пълен работен ден, дължат две-трети или една-трета от пълния размер на вноската.

Вноски се изплащат също за лица, получаващи обезщетение за безработица, дневни обезщетения за болест или майчинство, пенсия за инвалидност (предоставяна след 2002 г.), помощ за обучение (*uddannelsesyndelse*), помощ за обучение за възрастни или продължаващо обучение (*VEU-godtgørelse*), обезщетение за безработица за лица, приети в схема за субсидирана гъвкава заетост (*ledighedsyndelse*), обезщетение за активизиране (*aktiveringsyndelse*), пряко обезщетение за социална сигурност (*kontanthjælp*), компенсация за загуба на доходи за родители, които трябва да се грижат за дете с увреждания (*tabt arbejdsfortjeneste*) и т.н.

Бенефициерите на добавки за ранно пенсиониране, които включват частичната пенсия (*delpension*), добавката за ранно пенсиониране за бенефициери по схемата

за субсидирана гъвкава заетост (*fleksydelse*) и пенсията при предсрочно пенсиониране (*effertløn*), имат възможността да плащат вноски в схемата ATP, ако желаят това. Бенефициерите на пенсия за инвалидност, които са получили право на пенсия преди 2003 г., също могат да внасят вноски в тази схема на доброволни начала. По правило, доброволните членове в схемата плащат половината вноска сами.

Какво е покритието?

Социална пенсия

Стандартната пенсия се състои от основен размер и добавка към пенсията. Изплащането на основния размер е предмет на проверка на доходите на пенсионера. Добавката към пенсията зависи от комбинираните доходи на пенсионера и неговия съпруг или съпруга.

В случай на отложено пенсиониране, размерът на пенсията се увеличава с процент, изчисляван въз основа на актюерските принципи според продължителността на отлагането. Не е възможно пенсиониране преди пенсионната възраст от 65 години.

Пенсията се изплаща в края на всеки месец. Те се изплащат най-рано от първия ден на месеца след подаване на заявлението. Пенсии обикновено се изплащат само на пенсионери, пребиваващи в Дания или друга държава-членка на ЕС.

Възможно е също да има право на добавки за здравни услуги и на помощ за отопление. Освен това е възможно предоставянето на лична добавка (*personligt tillæg*) на пенсионери, чиито условия на живот са особено трудни.

Допълнителна пенсия

Схемата ATP изплаща до живот пенсия за старост при поискване, след като членът навърши 65 години. Размерът зависи от това колко дълго е било покрито съответното лице от схемата и от сумата, платена под формата на вноски. Пенсията за старост обикновено се предоставя като продължаващо обезщетение, но малките пенсии могат да се изплащат като единична еднократна сума.

Ако бъде подадено искане за пенсия по ATP след 65-годишна възраст, размерът се увеличава с около 5-8 % процента за всяка година, за която искането е отложено, до 75-годишна възраст. Не е възможно пенсиониране преди 65-годишна възраст.

Как се осъществява достъпът до обезщетения за старост?

Социална пенсия

Местният орган по местоживееене е задължен да ви уведоми за възможността да заявите пенсия за старост, когато наблизите пенсионна възраст. Не е необходим специален формуляр за заявление.

Лицата, пребиваващи в чужбина, няма да бъдат уведомени и трябва непременно да се свържат с Датската пенсионна агенция (*Pensionsstyrelsen*).

Ако не сте съгласни с решението на местния орган относно вашето право на пенсия, можете да обжалвате пред местния Социален трибунал (*det Sociale Nævn*). Крайният срок за обжалване е четири седмици.

Допълнителна пенсия

По принцип, лицата с право на пенсия следва автоматично да получат своята пенсия от схемата ATP. Въпреки това, лицата пребиваващи в чужбина трябва да се свържат със схемата ATP сами. Заявленията следва да се изпращат на адреса, посочен в Приложение I по-долу (вж. *Arbejdsmarkedets Tillægspension*).

Пенсиите по ATP обикновено се изплащат авансово всеки месец по разплащателната или спестовната сметка на бенефициера.

Ако не сте съгласни с решение на схемата ATP относно вашето членство, вноски или право на пенсия, вие можете да подадете жалба в Апелативния трибунал на схемата за допълнителни пенсии (*Ankenævnet for Arbejdsmarkedets Tillægspension*) в рамките на четири седмици.

Вашето право на обезщетения за старост при преместване в рамките на Европа

Разпоредбите на ЕС за пенсии за старост засягат изключително държавни пенсионни схеми, а не фирмени, професионални или частни такива. Те гарантират, че:

- Във всяка държава на ЕС (включително Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария), в която сте били осигурени, вашето осигурително досие се запазва, докато достигнете пенсионната възраст в тази държава.
- Всяка държава на ЕС (включително Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария), в която сте били осигурени, ще трябва да ви изплаща пенсия за старост, когато достигнете пенсионната възраст. Размерът, който ще получите от всяка от държавите-членки, ще зависи от продължителността на вашето осигурително покритие във всяка държава.
- Вашата пенсия ще се изплаща там, където пребивавате в ЕС (включително Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария).*

Трябва да подадете своето искане в институцията за пенсионно осигуряване на държавата от ЕС (или Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария), в която живеете, освен ако никога не сте работили там. Ако случаят е такъв, следва да кандидатствате в държавата, където последно сте работили.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава VII: Обезщетения за преживели лица

Кога имате право на обезщетения за преживяло лице?

Обезщетенията за преживели лица по схемата ATP бяха коригирани през 2002 г. Новата схема засяга вноски, изплащани след 1 януари 2002 г.

Преживели съпруги/съпрузи, съжителстващи лица и при определени условия също разведени партньори имат право, както и деца.

Когато даден член почине, неговият съпруг/съпруга или съжителстващо лице и всяко от техните деца на възраст под 21 години по правило имат право на единична еднократна сума, изплащана от схемата ATP при условие, че починалото лице е било член на новата схема в продължение на поне две години и е платило вноски, съответстващи на две години работа на пълен работен ден. Съжителстващите лица трябва да са се регистрирали като такива в схемата ATP преди настъпването на смъртта. Освен това, те трябва да са записани в регистъра на населението като споделящи същия адрес за две години преди смъртта.

Няма друга схема за социални пенсии за преживели лица.

Какво е покритието?

Обезщетенията, изплащани съгласно новите правила, са както следва. По принцип всички преживели лица, имащи право на обезщетения, получават еднократна сума в размер на 50 000 DKK (6703 €) преди данъците. Размерът на обезщетението, изплащано на съпруга(-та)/съжителстващото лице, е основан на възрастта, на която е починал членът. Той намалява постепенно от 66-годишна възраст и изчезва напълно на 70 години.

Правата съгласно предишните правила остават, дори ако въпросното лице е било на възраст 70 или повече години към момента на смъртта. Това означава, че преживелият съпруг или съпруга все още може да получи единична еднократна сума съгласно предишните правила. Ако преживялото лице има право на единична еднократна сума както съгласно новата, така и съгласно предишната схема, тогава се изплаща по-голямата от двете суми. Сумите, предоставяни на децата съгласно предишните правила, се изплащат за всяко дете под 18 години и се изчисляват според конкретния случай.

Други обезщетения включват:

- Помощ при смърт (*begravelseshjælp*): здравно-осигурителният фонд може да изплати помощ при смърт, ако починалото лице е имало право на обезщетения за здравно осигуряване. Размерът (до 9450 DKK (1267 €)) зависи от семейното положение на починалото лице и от финансовите обстоятелства. Ако починалото лице е било на възраст под 18 години, преживелите лица получават помощ с фиксиран размер, която не е предмет на проверка на доходите (7950 DKK (1066 €));
- Помощ за преживели лица (*efterlevelseshjælp*), достъпна за съпруги/съпрузи (или съжителстващи лица в продължение на поне 3 години). Това обезщетение съответства на еднократна сума, зависеща от доходите и имуществото на преживялото лице. Максималният размер е 13 064 DKK (1751 €). Обезщетение не се изплаща, когато доходите са над 336 057 DKK (45 052 €) на година;

- Помощ за издръжка (*hjælp til forsørgelse*), която може да се предостави в случай на нужда.

Как се осъществява достъпът до обезщетения за преживели лица?

Следва да се изпрати заявление до органа на АТР (вж. в Приложение I), ако починалото лице е живеело в чужбина или ако преживелите лица живеят в чужбина.

Вашето право на обезщетения за преживели лица при преместване в рамките на Европа

Като цяло, правилата, които се прилагат за пенсии за преживели съпруги/съпрузи или сираци и помощи при смърт, са същите като тези, прилагани се за пенсии за инвалидност и старост (вж. глави V и VI). А именно, пенсии за преживели лица и помощи при смърт следва да се изплащат без никакво намаление, промяна или преустановяване, независимо от това дали преживелият съпруг или съпруга пребивава в Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария.*

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава VIII: Обезщетения при трудови злополуки и професионални болести

Кога имате право на обезщетения за трудови злополуки и професионални болести?

Законът за компенсирание на работниците (*lov om arbejdsskadesikring*) покрива, по принцип, всички лица, заети в Дания или на кораб, плаващ под датски флаг, и самостоятелно заетите лица, които сами са си осигурили покритие. Осигуряването за трудови злополуки и професионални болести трябва да се извършва с одобрено осигурително дружество.

Осигуряването покрива физически травми поради злополуки или експозиция, претърпени на работното място. Злополуката или експозицията трябва да са внезапни или с продължителност максимум пет дни. Осигуряването също покрива редица изброени професионални болести, както и вреди, претърпени от новородено дете преди раждането в резултат от работата, извършвана от майката по време на бременността, или евентуална вредна експозиция, засегнала родителите преди зачеването. При все това, осигуряването не покрива злополуки, претърпени по време на пътуване от и до работното място.

Какво е покритието?

Обезщетенията са:

- медицинско лечение, функционална рехабилитация и оборудване и принадлежности;
- компенсация за загуба на капацитет за генериране на доходи (*erstatning for erhvervsevnetab*);
- компенсация за трайно увреждане (*méngodtgørelse*);
- компенсация за загуба на лице, което полага грижи (*erstatning for tab af forsørger*);
- временна помощ за преживели лица в случай на смърт.

Медицинско лечение и функционална рехабилитация

Разходите за медицински грижи, които не са безплатни в рамките на националната система за здравеопазване, се предоставят, ако се сметне, че са необходими за гарантиране на възможно най-добри шансове за възстановяване или за консолидиране на резултатите от лечението. Националният съвет по промишлени злополуки също решава дали ще са нужни допълнителни разходи за грижи, лекарства, специално оборудване и принадлежности и т.н. Ако той сметне, че в бъдеще ще са нужни такива разходи, това се покрива с единична сума. Медицинското лечение и функционалната рехабилитация се покриват само, ако разходите по тях не се понасят от схемата за здравно осигуряване или ако не са част от лечение в обществена болница.

Обезщетение за болест

Обезщетението за болест не се покрива от Закона за компенсирание на работниците. След като мине една година от настъпването на злополуката или започването на болестта, трябва да бъде взето решение, когато е възможно, за компенсация за загубата на капацитет за генериране на доходи или за трайно увреждане.

Компенсация за загуба на капацитет за генериране на доходи

Компенсацията за загуба на капацитет за генериране на доходи в бъдещето е предназначена да компенсира загубата на доходи, причинена от трудовата злополука. Тя възлиза на разликата между доходите, които потърпевшите биха могли да генерират, ако злополуката или професионалната болест не е настъпила, и доходите, които се очаква да генерират, като се вземе предвид злополуката. За да имате право на такава компенсация, загубата на капацитет за генериране на доходи трябва да е по-голяма от 15 процента. В случай на пълна загуба, компенсацията се равнява на 85 % от годишното възнаграждение; ако загубата е по-малка, компенсацията намалява пропорционално. При все това, съществува предварително установен максимален размер на година (459 000 DKK (61 533 €)).

Такава компенсация обикновено приема формата на пенсия, но може да бъде изплатена като еднократна парична сума, когато загубата на капацитет за генериране на доходи е по-малка от 50 процента. В други случаи, част от компенсацията може да бъде преобразувана в еднократна парична сума по искане на бенефициера.

Компенсация за трайно увреждане

Компенсацията за трайно увреждане се предоставя във връзка с трайно възпрепятстване на ежедневиия живот, което може да се припише на медицинските последици от злополуката или професионалната болест.

Размерът на тази компенсация варира според сериозността на злополуката в съответствие с фиксирана скала. Компенсацията за трайно увреждане се изплаща като единична еднократна парична сума.

Компенсация за загуба на лице, полагащо грижи

Компенсация за загуба на лице, полагащо грижи, се предоставя на преживял съпруг/съпруга или други преживели лица на издръжка. Тя е с фиксиран размер, който взема предвид способността на преживялото лице да се издържа само, изплаща се за период, който не надвишава десет години, и възлиза на 30 процента от годишните доходи на починалото лице, предоставяло грижи. Всяко дете обикновено получава продължаващо годишно обезщетение в размер на 10 процента от годишните доходи на починалото лице, предоставяло грижи (20 процента, ако починалото лице е било самотен родител на детето), докато навърши 18 години (21, ако все още учи или се обучава).

Временна помощ за преживели лица

Временната помощ за преживели лица е предназначена за компенсиране на различни разходи, понасяни от съпруга(-та) или съжителстващото лице на починалия към момента на смъртта. Тя взема формата на еднократна сума.

Как се осъществява достъпът до обезщетенията за трудови злополуки и професионални болести?

Работодателите са задължени да докладват за всички злополуки на тяхното осигурително дружество или на Националния съвет по промишлени злополуки (*Arbejdsskadestyrelsen*) възможно най-скоро. Ако те не направят това, лицето, което е претърпяло злополуката или е развило болестта, или преживелите лица разполагат с фиксиран период от време, през който да кандидатстват директно пред осигурителното дружество или Националния съвет по промишлени злополуки. Лекарите и зъболекарите са задължени да докладват за всяко съмнение за професионална болест възможно най-рано.

Изплащане на обезщетения

В случай на злополука пенсиите и еднократните суми се изплащат от съответното осигурително дружество. В случай на професионални болести плащанията се извършват от осигурителния фонд за професионални болести на пазара на труда (*Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring*).

Жалби

Националният съвет по промишлени злополуки (*Arbejdsskadestyrelsen*) ще реши дали въпросният случай представлява трудова злополука или професионална болест и дали засегнатото лице има право на компенсация и ако да – в какъв размер. Ако не сте съгласни с неговото решение, можете да подадете жалба до Апелативния съвет по социално осигуряване (*Ankestyrelsen*) в рамките на четири седмици от получаване на решението. Този краен срок се удължава до шест седмици, ако живеете в друга европейска държава. Адресите на органите за връзка са посочени в [Приложение I](#).

Вашето право на обезщетения за трудови злополуки и професионални болести при преместване в рамките на Европа

Разпоредбите на ЕС за обезщетения във връзка с трудови злополуки или професионални болести са много подобни на разпоредбите за обезщетения за болест (вж. раздели II и III). В рамките на Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, ако пребивавате или сте отседнали в държава, различна от тази, в която сте осигурени за трудови злополуки и професионални болести, вие обикновено имате право да получавате здравни грижи там във връзка с трудова злополука или професионална болест; паричните обезщетения обикновено се изплащат от институцията, която ви осигурява, дори ако пребивавате или сте отседнали в друга държава.*

Когато трябва да бъдат изпълнени определени условия за получаване на право на обезщетения във връзка с трудова злополука или професионална болест, институцията, в която сте осигурени, трябва да вземе предвид осигурителните периоди, периодите на пребиваване или на заетост, които сте завършили съгласно законодателството на други държави от Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария. По този начин се гарантира, че хората няма да загубят своето осигурително покритие, когато сменят работодателя и се преместят в друга държава.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава IX: Семейни обезщетения

Кога имате право на семейни обезщетения?

Обезщетения и помощи за деца

Правото на обезщетения и помощи за деца е предмет на следните условия:

- детето трябва да пребивава в Дания;
- детето трябва да е несемейно;
- детето трябва да не живее извън дома съгласно Закона за социалното подпомагане и не трябва по друг начин да се издържа от обществени средства.

За правото на обезщетение за деца трябва да бъде изпълнено допълнително условие: лицето, което има попечителство над детето, трябва да бъде изцяло предмет на данъчно облагане в Дания.

Допълнително условие за правото на помощи за деца е детето или лицето, което има попечителство над детето, да има датско гражданство или да е било обичайно пребиваващо в Дания през предходната година или (за правото на специална помощ за деца) през последните три години.

Обезщетението за деца (*børnefamilieydelse*) се изплаща за всички деца под 18-годишна възраст. При специални случаи можете също да имате право на една или повече видове помощи за деца (*børnetilskud*).

Обикновената помощ за деца (*ordinært børnetilskud*) се предоставя на деца на самотни родители и деца, чиито двама родители получават стандартна пенсия за старост или пенсия за инвалидност. Възрастовото ограничение е 18 години. Допълнителна помощ за деца (*ekstra børnetilskud*) се предоставя на самотни родители, чиито деца получават обикновената помощ за деца. На родителя се изплаща само една допълнителна помощ за деца, независимо от броя на децата.

Специална помощ за деца (*saerligt børnetilskud*) се предоставя, когато дадено дете вече няма двама родители, или когато единият или двамата родители получават стандартна пенсия или пенсия за ранно пенсиониране. Тя може да се комбинира с обикновената и допълнителна помощ за деца. Възрастовото ограничение е 18 години.

Помощ за грижи за дете

Общините могат да въвеждат такива обезщетения за родители, които полагат грижи за своите деца, вместо да ги пращат на детска градина. Обезщетението е налично за родители, които са пребивавали в Дания през седем от последните осем години и които имат деца на възраст между 24 седмици и шест години (общините могат да установят по-специфични възрастови ограничения).

Какво е покритието?

Обезщетения и помощи за деца

Размерът на обезщетението за деца зависи от възрастта на детето.

- За всяко дете на възраст от 0 до 2 години: 1416 DKK (190 €) на месец;

- За всяко дете на възраст от 3 до 6 години: 1121 DKK (15 €) на месец;
- За всяко дете на възраст от 7 до 17 години: 882 DKK (118 €) на месец.

Максимално обезщетение на година : 35 000 DKK (4692 €).

Обикновената помощ за деца (*ordincært børnetilskud*) възлиза на 406 DKK (54 €) на месец. Допълнителната помощ за деца е 413 DKK (55 €) на месец и на домакинство (независимо от броя на децата).

Помощ за грижи за дете

Помощта за грижи за деца не може да надвишава 85 процента от разходите за записването на дете в детска градина в рамките на общината. За всяко домакинство се отпускат максимум три помощи.

Как се осъществява достъпът до семейни обезщетения?

Обезщетенията и помощите за деца се изплащат на всяко тримесечие в аванс, обикновено на майката. Обезщетението за деца от 15 до 17 години се изплаща предварително всеки месец. Обезщетението за деца се изплаща от *Told- og Skattestyrelsen* (Министерството на данъчното облагане, централните митници и данъчната администрация), а помощта за деца се изплаща от местния орган.

Обезщетението за деца и специалната помощ за деца по правило се изплащат автоматично; поради това не е необходимо да се подава заявление. За допълнителна помощ за деца и обикновена помощ за деца, изплащана за деца на самотни родители, трябва да се подаде заявление в местния орган.

Жалби

Ако не сте съгласни с решение на местния орган относно вашето право на обезщетение за деца или помощ за деца, можете да подадете жалба в местния Социален трибунал (*det Sociale Nævn*). Във всеки окръг има такъв трибунал. Въпреки това, решенията засягащи отговорността за плащане на данъци са в компетенциите на *Told- og Skatteregionen* (митнически и данъчен орган) по местоживеене. Жалби срещу такива решения могат да се подават в Митническия и данъчен съвет (*Told- og Skattestyrelsen*). Крайният срок за обжалване и в двата случая е четири седмици.

Вашето право на семейни обезщетения при преместване в рамките на Европа

Характеристиките и размерите на семейните обезщетения се различават значително между отделните държави.* Поради това за вас е важно да знаете коя държава е отговорна за предоставянето на тези обезщетения и какви са условията за получаването им. Можете да намерите общите принципи за определяне на компетентното законодателство на адрес <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=bg>.

Държавата, която е отговорна за изплащане на семейни обезщетения, трябва да вземе предвид осигурителните периоди, завършени съгласно законодателството на всяка друга държава от Европейския съюз, включително Исландия, Лихтенщайн,

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Норвегия или Швейцария, ако това е необходимо за удовлетворяване на условията за предоставяне на право на обезщетение.

Ако дадено семейство има право на обезщетения съгласно законодателството на повече от една държава, то по принцип ще получи най-високия размер на обезщетенията, предвиден съгласно законодателството на една от тези държави. С други думи, семейството се разглежда все едно всички засегнати лица пребивават или са осигурени в държавата с най-благоприятното законодателство.

Семейни обезщетения не могат да се изплащат два пъти за един и същ период и за един и същ член на семейството. Има правила за предимство, които уреждат преустановяването на обезщетения от една държава до размера на тези, изплащани от държавата, която е основно компетентна за плащането.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Глава X: Безработица

Кога имате право на обезщетения за безработица?

За разлика от други видове социално осигуряване, осигуряването за безработица е доброволно. Осигурителните фондове за безработица (*arbejdsløsheds-kasserne*) първоначално са били свързани с профсъюзите и са разделени по браншове. Понастоящем има 27 фонда.

Когато започвате работа в Дания, вие трябва да се присъедините към одобрения осигурителен фонд за безработица за вашата професия. В противен случай няма да имате право на обезщетения за безработица в Дания. Също можете да изберете да се присъедините към интердисциплинарния осигурителен фонд за безработица. Ако сте самостоятелно заето лице, можете да се присъедините към един от двата осигурителни фонда за безработица за самостоятелно заети лица.

Моля, консултирайте се с Националния съвет по промишлени злополуки в Дания (*Arbejdsskadestyrelsen*), за да откриете кой осигурителен фонд за безработица покрива вашата професия.

Кой може да се присъедини към осигурителен фонд?

Лицата, които пребивават в Дания и са на възраст между 18 и 63 години, могат да се присъединят към осигурителен фонд за безработица. Кандидатите трябва да са в състояние да докажат, че непосредствено преди присъединяване са били в една от следните ситуации:

- работели са като служители на заплата по професия, покрита от фонда;
- завършили са курс по професионално обучение с продължителност поне 18 месеца или курс по професионално обучение съгласно Закона за основно професионално обучение (в този случай могат да се присъединяват нови членове, които да имат право на обезщетение един месец след завършване на обучението);
- били са самостоятелно заети;
- участвали са в дейността на своя самостоятелно зает съпруг или съпруга;
- отслужвали са военна служба;
- извършвали са обществена функция като кмет, съветник, председател на комисия, депутат, член на правителството или член на ЕП.

Членството може да е основано на осигуряване на заетост на пълен или непълен работен ден. Членовете трябва да плащат вноска за осигуряване за безработица.

Необходими условия

За да получите право на обезщетение за безработица, вие трябва да сте безработни, да сте се регистрирали в обществена служба по заетост (*Jobcenter*), да търсите работа активно и да сте налични на пазара на труда.

Правото на обезщетение за безработица обикновено се придобива след една година членство в одобрен фонд за безработица. Освен това, първия път, когато кандидатствате за обезщетение за безработица, трябва да сте работили като служител за период, еквивалентен на стандартните работни часове при пълен работен ден за професията (обикновено 37 часа на седмица), в продължение на

поне 52 седмици през последните три години или да сте били предимно самостоятелно заети през еквивалентен период от време.

Добавка за ранно пенсиониране от осигурителния фонд за безработица (*effterløn*)

Работниците на заплата и самостоятелно заетите лица, които членуват в осигурителен фонд за безработица и са на възраст над 60, но под 65 години, могат да получат добавка за ранно пенсиониране, независимо от това дали в момента са заети или безработни.

За да отговорите на изискванията трябва да пребивавате в Дания, Гренландия, Фарьорските острови или друга държава от ЕИП и по правило трябва да сте членували във фонд за безработица от навършване на 30 години в продължение поне на 30 години. Също така трябва да сте плащали вноски за ранно пенсиониране през същия период и трябва да отговаряте на изискванията за обезщетение за безработица към момента на прехвърлянето към добавка за ранно пенсиониране.

Допълнителна информация можете да получите от Датската пенсионна агенция (*Pensionsstyrelsen*) или Центъра за жалби относно фондовете за осигуряване срещу безработица (*Center for klager om arbejdsløshedsforsikring*) под надзора на Националния съвет по трудови злополуки (*Arbejdsskadestyrelsen*) в Дания .

Какво е покритието?

Обезщетението за безработица възлиза на 90 процента от предишния доход от заетост, до максимум 3830 DKK (513 €) на седмица (за 2011 г.). В случай на лица, осигурени на непълен работен ден, обезщетението възлиза на максимум две-трети от размера за лица, осигурени на пълен работен ден, т.е. 2555 DKK (343 €) на седмица за 2011 г.

Безработните лица, които отговарят на определени условия по отношение на периодите на заетост, имат право на 82 процента от максималния размер, независимо от предишните доходи.

Младите безработни лица, непосредствено след професионално обучение с продължителност 18 месеца или след военна служба, получават обезщетение в размер до 3140 DKK (421 €).

Размерът на обезщетението за безработица, изплащано на самостоятелно заети лица, обикновено се изчислява въз основа на техните средни доходи от работа за двете най-доходоносни пълни финансови години от последните пет години преди безработицата.

Член, който отговаря на условията, може да получава обезщетения за две години в рамките на период от три години .

Как се осъществява достъпът до обезщетения за безработица?

Трябва да се подаде заявление до съответния осигурителен фонд.

Жалби

Жалби срещу решение на фонд за безработица, засягащо членство, обезщетения и т.н., могат да бъдат подавани до Датската пенсионна агенция (*Pensionsstyrelsen*) или Центъра за жалби относно фондовете за осигуряване срещу безработица (*Center for klager om arbejdsløshedsforsikring*) в рамките на четири седмици. Жалби срещу решенията на последния могат да се подават в рамките на същия период до

Комисията по заетост към Националния апелативен съвет по социално осигуряване (*Ankestyrelsens Beskæftigelsesudvalg*).

Вашето право на обезщетения за безработица при преместване в рамките на Европа

Обикновено държавата-членка, в която сте наети на работа, е отговорна за предоставянето на обезщетения за безработица. Прилагат се специални разпоредби за погранични работници и други презгранични работници, които са пребивавали в държава-членка, различна от тази, в която работят.

Осигурителните периоди или периодите на заетост, завършени в други държави на Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, могат да се използват за изпълняване на условията за вноски.

Ако желаете да търсите работа в друга държава от Европейския съюз, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия или Швейцария, можете при определени условия да пренесете тези обезщетения за ограничен период от време.*

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Глава XI: Минимални средства

Кога имате право на обезщетения във връзка с минимални средства?

Социална помощ и начална помощ

Мерки и обезщетения за активизиране [(социална помощ (*kontanthjælp*) и начална помощ (*starthjælp*)] се предлагат, когато дадено възрастно лице временно не разполага с достатъчно средства за посрещане на своите нужди или тези на своето семейство, поради определени обстоятелства (напр. болест, безработица). Обезщетението е основано на семейството и зависи от възрастта, децата на издръжка и периода на пребиваване, което важи за всяко законово пребиваващо в Дания лице.

Размерът на обезщетението зависи от пребиваването: за да получите социална помощ (*kontanthjælp*) се изисква пребиваване в Дания за седем от последните осем години. В противен случай кандидатът ще получи начална помощ (*starthjælp*), която е с по-малък размер.

Помощ не се предоставя, ако кандидатът или неговият съпруг/съпруга притежава достатъчно имущество за покриване на своите финансови нужди, включително недвижимо имущество и движими активи. Всеки размер до 10 000 DKK (1341 €), за семейна двойка до 20 000 DKK (2681 €), не се взема предвид. Освен това, определен размер доходи от трудова дейност не се взема под внимание. Общинските органи могат да решат да не вземат под внимание други доходи или активи според конкретния случай.

Получателите на социална помощ (*kontanthjælp*) или начална помощ (*starthjælp*) трябва да приемат подходящо предложение за участие в мери за активизиране или в друга мярка, насочена към подобряване на възможностите на бенефициера или неговия партньор за интегриране на пазара на труда, напр. участие в курс по търсене на работа, натрупване на стаж в компания и т.н.

Разходи за жилищно настаняване на пенсионери

Разходи за жилищно настаняване на пенсионери могат да се покрият за пенсионирани лица, които обикновено пребивават в Дания и използват жилищно настаняване в Дания като основно място на пребиваване. Това жилищно настаняване трябва да бъде оборудвано с кухня.

Какво е покритието?

Социална помощ и начална помощ

Базата за изчисляване на социалната помощ (*kontanthjælp*) е 80 процента от максималното обезщетение за безработица за родители с деца, живеещи в Дания, и 60 процента от този максимум за лица без деца. Съществува специална ставка за млади хора под 25-годишна възраст и за началната помощ (*starthjælp*).

Налични са добавки за лица над 25-годишна възраст, които трябва да покриват разходи за семейна издръжка или жилище. Възможни са други добавки при специални случаи на значителни и непредвидими разходи.

Бенефициерите на началната добавка, които участват в мерки за активизиране или индивидуално обучение (*jobtræning*), могат да получават добавки за компенсирание на разходите, произтичащи от това участие.

Няма максимална продължителност за получаване на обезщетението, но помощта ще бъде намалена за лица, получаващи помощ за шест последователни месеца.

Разходи за жилищно настаняване на пенсионери

Размерът на обезщетението за жилищно настаняване зависи от доходите на домакинството.

Как се осъществява достъпът до обезщетения за минимални средства?

Социална помощ и начална помощ

Трябва да се подаде заявление до местната община. Общинските органи обработват заявлението за обезщетения възможно най-бързо. Не са установени специфични процедури.

Разходи за жилищно настаняване на пенсионери

Заявленията за разходи за жилищно настаняване на пенсионери трябва да се подават в местния орган по местоживееене.

Вашето право на обезщетения за минимални средства при преместване в рамките на Европа

Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник.

Правилата на ЕС за координация се прилагат единствено за социална сигурност, не за социални помощи.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Глава XII: Дългосрочни грижи

Кога имате право на дългосрочни грижи?

Всички жители могат да получат лична и практическа помощ, ако не могат да извършват основни лични и практически дейности самостоятелно, за да им се даде възможност да останат вкъщи възможно най-дълго и да се предотврати допълнително влошаване на физическото и психичното им здраве.

Какво е покритието?

Лична хигиена, помощ в домакинството и съдействие се предоставят на хората в нужда. Възможно е уреждането на придружител за лица, които са с тежки увреждания.

Общината може да предложи на хората в нужда временен престой в център за грижи или сестрински дом.

След специфична индивидуална оценка може да бъде предоставена помощ на семейство или лице, полагащо домашни грижи за лице с намален умствен или физически функционален капацитет. Тази помощ може да приеме формата на грижи в дневен център или пренощуване в сестрински дом.

Местният орган решава дали даден гражданин изисква помощ, която не може да бъде предоставена под формата на грижи по домовете. Ако гражданин получи предложение за жилищно настаняване, той може да избира между различни варианти в рамките на общината или дори в други общини.

Няма специфични парични обезщетения.

Как се осъществява достъпът до дългосрочни грижи?

Системата от здравни услуги е децентрализирана: отговорността за предоставянето на лична и практическа помощ остава при местните органи. Те трябва да вземат под внимание всички молби за лична и практическа помощ. Решенията на местните органи трябва да бъдат основани на специфична и индивидуална оценка на нуждата от помощ.

Оплакванията от решения относно лична и практическа помощ трябва да се насочват към местните съвети за жалби с възможност за обжалване пред Съвета за жалби по социални въпроси.

Вашето право на дългосрочни грижи при преместване в рамките на Европа

Обезщетенията за дългосрочни грижи също попадат в обхвата на правилата на ЕС за координация на социалната сигурност, по същия начин като обезщетенията за болест. Паричните обезщетения за дългосрочни грижи се изплащат според законодателството на държавата, в която сте осигурени, независимо от това в коя държава пребивавате или сте отседнали.*

* Някои специални парични обезщетения, независещи от вноски, се предоставят изключително в страната на пребиваване и следователно не са „преносими“. Тези обезщетения са изброени в Приложение II в края на настоящия наръчник

Обезщетенията за дългосрочни грижи в натура се предоставят съгласно законодателството на държавата, в която пребивавате или сте отседнали, все едно сте осигурени в тази държава.

Допълнителна информация за координацията на социалноосигурителните права при преместване или пътуване може да бъде намерена на адрес <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Приложение I: Полезни адреси и уебсайтове

По-подробна информация относно специалните условия и отделните обезщетения за социална сигурност в Дания може да бъде получена от публичните институти, управляващи системата за социално осигуряване.

За въпроси относно социалната сигурност, касаещи повече от една държава на ЕС, можете да търсите връзка с институцията в справочната служба на институциите, поддържана от Европейската комисия и достъпна на адрес: <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Запитвания, касаещи последствията върху обезщетенията от осигуряване в две или повече държави-членки, следва да се изпращат до:

Министерство на труда:

BESKÆFTIGELSESMINISTERIET
Ved Stranden 8
1061 KØBENHAVN K
Тел.: + 45 7220 5000
www.bm.dk

Институция на пазара на труда за допълнителни пенсии:

ARBEJDSMARKEDETS TILLÆGSPENSION (ATP)
Kongens Vænge 8
3400 HILLERØD
Тел.: +45 4820 4923
www.atp.dk

Апелативен трибунал на схемата за допълнителни пенсии:

(ATP-Ankenævnet)
Ved Stranden 8
Тел.: +45 7220 5000
DK-1061 KØBENHAVN K

Национален съвет по промишлени злополуки:

ARBEJDSKADESTYRELSEN
Sankt Kjelds Plads 11
P.O. Box 3000
2100 KØBENHAVN Ø
Тел.: +45 7220 6000
www.ask.dk

Министерство по социалните въпроси:

SOCIALMINISTERIET
Holmens Kanal 22
1060 København K
Тел.: +45 3392 9300
www.sm.dk

Датската пенсионна агенция:

PENSIONSSTYRELSEN
Landemærket 11
1119 København K
Тел.: +45 3395 5000
www.penst.dk/

Министерство на вътрешните работи и здравеопазването:

INDENRIGS- OG SUNDHEDSMINISTERIET
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K
Тел.: +45 7226 9000
www.im.dk/

Национален съвет по здравеопазване:

SUNDHEDSSTYRELSEN
Islands Brygge 67
P.O. Box 1881
2300 KØBENHAVN S
Тел.: +45 7222 7400
www.sst.dk/

Министерство на данъчното облагане:

SKATTEMINISTERIET
Nicolai Eigvedsgade 28
1402 København K
Тел.: +45 7222 1818
www.skat.dk

Комисията по заетост към Националния апелативен съвет по социално осигуряване:

(Ankestyrelsens Beskæftigelsesudvalg)
Amaliegade 25
Postboks 9080
DK-1022 KØBENHAVN K
Тел.: +45 3341 1200
www.ast.dk/

Националния апелативен съвет по социално осигуряване:

(Ankestyrelsen)
Amaliegade 25
P. O. BOX 9080
DK-1022 KØBENHAVN K
Тел.: +45 3341 1200
www.ast.dk/

Приложение II: Специални обезщетения, независещи от вноски

Някои обезщетения за социална сигурност, наричани специални парични обезщетения, независещи от вноски¹, се предоставят изключително в държавата, в която пребивава съответното лице. Поради това не е възможно тези парични обезщетения да се „пренасят“ при преместване в друга държава в Европа, дори ако все още сте осигурени в Дания.

Специалното обезщетение, независещо от вноски, за Дания е:

- Разходи за жилищно настаняване на пенсионери (Закон за индивидуалното жилищно подпомагане, консолидиран със Закон № 204 от 29 март 1995 г.).

¹ В Приложение X към Регламент (ЕО) № 883/2004, както е изменен с Регламент (ЕО) № 988/2009.